

UKF

Medlemsinformation 4 - nyhetsbrev okt 2008

Årgång 22

Inställt

I förra brevet annonserade konserten med Bro d'River Boys and Girls har måst ställas in på grund av sjukdom. Kommer igen till våren

Bro - Lossa hembygdsförening minns sina 30 år - sönd 19 okt kl 13
Hembygdsgården Klint kl 13.
Arr Hembygdsföreningen

När Kungsängen skrev rikshistoria - tors 30 okt kl 19
Minnessten vid kyrkan 1502 - Ärkebiskopsborgen 1517-1520 -
Dalkarlarna vid Tibble gästgivargård 1743. Föredrag av Börje Sandén
Arr. Stockholms-Näs hembygdsförening

Söndagssalong - kultur i hemmiljö - sönd 9 nov kl 15
Gitarrmusik av Pascal Jardry - från renässans till samtid
Historik kring begreppet Salong av Börje Sandén

Ingvar den vittfarne och Jarlabanke
- två framstående män i ett gryende Svearike. tisd 18 nov kl 19
Rapport om myntskatten i Sigtuna
Curt Dahlgren berättar på Villa Skoga i Kungsängen

Två artiklar kring vår lokalhistoria
1. Släkten Rålamb - 1500-talet till 1900-talet - kulturbärare av stora mått
- när Kungl. Biblioteket fick historiska dokument från Upplands-Bro
2. När Granhammar räddades från rivning - Medalj som belöning

Rapport från förra Söndagssalongen

Föreningen för
Upplands-Bro
Kulturhistoriska
Forskningsinstitut

Ordförande: Curt Dahlgren, 0708-44 22 48, curt@mailbox.euromail.se
Ulla Zetterberg, v.ordf, 582 423 86. e-post zetterberg.ulla@gmail.com
Skr: Börje Sandén, Målarvägen 19, 197 30 Bro. 08-582 405 15
Upplysn. Börje Sandén, 08-582 405 15. Telesvar 582 413 55.

pg: 27 58 94-4
E-post: ukf@ukforsk.se
Webbplats: www.ukforsk.se

Kulturarrangemang 2008 UKF och andra kulturorganisationer

UKF tar vanligen upp en deltagaravgift på 20-50:- vid publika aktiviteter beroende på våra omkostnader, bl.a. lokalhyror. Tillsammans med den årliga medlemsavgiften är denna deltagaravgift en viktig inkomstkälla för UKF. Alla arrangemang är öppna för allmänheten. Tag gärna med vänner och bekanta. Kontrollera tid och plats på vår hemsida och på kommunens annonsida. Det händer i Upplands-Bro i lokaltidningen Mitt i Upplands-Bro, i vilken också våra publika arrangemang brukar finnas med under rubriken På gång. Rätt ofta publiceras våra aktiviteter även under KULTUR och NÖJE. Se vår hemsida www.ukforsk.se eller ring UKF:s telefonsvarare 582 413 55 för ev. ändringar.

<p>Sönd 19 okt kl 13. Hembygdsgården Klint Bro-Lossa Hembygdsförening minns sina 30 år Ni som var med från början och ”kokade soppa på en spik” kanske har minnen ni kan plocka med er och låta oss ta del av. Hembygdsföreningen bjuder på en lättare förtäring och ni på era minnen. <i>Arr. Bro & Lossa hembygdsförening</i></p>	<p>Sönd 9 nov Kl 15. Lärarvägen 1, Bro Söndagssalong - Huvudteman Gitarmusik framförd av Pascal Jardry ”Från renässans till samtid” Historik kring begreppet Salong med Börje Sandén Andra sammankomsten. Vi inleder med kaffe och bröd</p> <p>Pascal är utbildad vid musikhögskolorna i Malmö och Stockholm, där han har en mater-examen. Francois Couperin, Manuel de Falla och Hense är några av kompositörerna. Pascal berättar om musiken och kompositörerna</p> <p><i>Vi fortsätter med Kultur i det lilla formatet i hemmiljö med konst, musik, litteratur, historia, kulturhistoria m.m.</i> Förhandsanmälan till UKF 582 40 515, 582 413 55 m. telefonsvar. Kostnad 50:- pg 27 58 94-4 eller på plats <i>Arr. Sophie Hedin och UKF</i></p>
<p>Torsd 30 okt kl 19. Stockholms-Näs hembygdsgård. Kungsängen</p> <p>När Kungsängens skrev rikshistoria _ Mötet vid Kungsängens kyrka 1502 och minnesstenens bakgrund. _ Äldsta riksdagsprotokollet om ärkebiskopsborgen Almarestäket 1517. _ Skrivelsen från Tibble Gästgivargård 1743, i vilken man krävde offentlighet för riksdagens protokoll och att riksdagsmännen skulle vara ansvariga inför sin väljare. Brasan tänds kl 19. Föredrag av Börje Sandén 19.30 Kostnad 50:- <i>Arr. Stockholms-Näs hembygdsförening</i></p>	<p>Tisd 2 dec kl 19, Hembygdsgården Klint i Bro Julmusik med tradition <i>Arr. Bro och Lossa hembygdsförening</i></p>
<p>Tisd 18 nov kl 19. Villa Skoga, Gamla Landsv. 4, Kungsängen, bakom Posten och Systembolaget Ingvar den vittfarne och Jarlabanke - två framstående män i ett gryende Svearike Curt Dahlgren berättar</p> <p>Kort rapport om Myntskatten i Sigtuna Mynten visar att kontakten med Bysans varit tidigare än vad man hittills ansett. Curt Dahlgren. <i>Arr. UKF 20:-</i></p>	<p>Glimtar ur den Sunnerdahlska Hemskolans historia på Säbyholm Skolans donator - ett 100-årsjubileum Föredrag med bilder på Bro bibliotek Tisd 7 okt kl 18.30 <i>Arr. Sunnerdahlsföreningen</i></p>

Släkten Rålamb som kulturbärare

Bok- och handskriftssamlingar till Carolina Rediviva och Kungliga biblioteket
samt konsten att dricka kaffe
Studier i Brogårdsarkivet och UKF:s arkiv av Börje Sandén

Släkten Rålamb har ägt och bebott många platser i Upplands-Bro.

Den första i raden av den sedermera friherrliga släkten Rålamb ägde Brogård på 1500-talet, den sista manliga arvingen ägde Granhammar på 1900-talet. Däremellan har Rålambar innehaft Fornsigstuna/Signhildsberg, Sundby, Gällöfsta, Ekhammar, Urfjäll, Aspvik, Hamra, Körsvik. De två senaste egendomarna blev senare Lennartsnäs som fick namn efter fältherren från 30-åriga kriget Lennart Torstensson.

Kort beskrivning av släktrationerna från 1500-talet till 1900-talet

Källor: Den introducerade Svenska Adelns Ättartavlor, Brogårdsarkivet, Olof Nordbergs avhandling 1944 om Hans Gustaf Rålamb, Uppslagsböcker.

Betydligt utförligare redogörelser för släktskapsförhållanden och medlemmarnas framträdanden i historien finns på UKF:s hemsida

Anders Sigfridsson, (1527-1583), erhåller som ersättning för sitt arbete i statens tjänst Husby i Bro socken. Enligt Svenska Adelns Ättartavlor har han antagligen fått "förnyelse på gammalt adelskap av Gustav I". Han bygger en ståndsmässig bostad i Husby som han kallar Brogård, troligen föregångaren till nuvarande "slottet" som byggdes av Johan Sparre under 1880-talet. (*då huvudbyggnaden var förfallen och bl.a. användes som sädesmagasin; några tidigare ägare hade bott på Ådö.*) År 1563 får Anders Sigfridsson kung Erik XIV:s uppdrag att fängsla kungens bror Johan, som har Finland som sitt hertigdöme. 1564 blir han "artilleritygmästare" dvs ansvarig för vårt lands första statliga kanoner. 1567 sitter han som ståthållare på Stockholms slott och 1569 på Västerås slott. Han dör 1583.

Han föll i onåd hos kung Erik, som ansåg att Rålamb gett Johan (sedermera Johan III) alltför goda villkor i sin fångenskap. Rålamb hjälper senare Eriks broder Johan till makten genom att som överståthållare i Stockholm släppa in Johan med sitt folk i staden. Han blir nu "fångvaktare" för den avsatte Erik. År 1571 fick Rålamb Husby i Bro i förläning liksom Aspvik i Kungsängen. Året därpå bytte han till sig också Källvik (*Körsvik*) och Hamra (*gårdar som senare skulle komma att heta Lennartsnäs.*)

Sonen **Bror Andersson Rålamb**, (1568-1648), född 1568 på Brogård, ärver bl.a. Brogård. Han blir ståthållare över Närke, Värmland och Arboga, senare över Nora och Lindes bergslag. Han blir landshövding i Västmanland och ståthållare på Västerås slott. Död på Brogård 1648, men begravd i Klara kyrka i Stockholm. Han föll i onåd hos Gustav II Adolf för att sonen Erik uppträtt ohövligt vid hovet. Fadern straffades 'för att han icke med större nit uppfostrat sonen'. Han förlorade sina ämbeten och förläningar. I sitt svar på Rålambns nådeansökan hänvisade kungen till att Rålamb som 'var av ringa och bondeätt, likväl njutit mången nåd och sonen blivit tagen i kungens kammare'. Händelsen berörs i Hans Gustaf Rålambns roman "En Svensk adelsmans äventyr i utländska orter". se nedan

Sonen **Claes Rålamb**, (1622-1698) "Herre till Brogård" bland flera andra gods, blir den mest berömde av alla i släkten Rålamb. Han medverkar vid Brömsebrofreden 1645, är krigs- och hovråd, landshövding i Uppland och bl.a. ägare till Fornsigstuna i Upplands-Bro, skickas som sändebud till Turkiet (Konstantinopel) och i en lång rapport berättar han att han fått smaka på kaffe. Det är första gången kaffe beskrivs i svensk litteratur. (se hemsidan) Han blir överståthållare i Stockholm där han har en egen bostad i Rålambshovsparken. Blir också president i Göta hovrätt. Släkten blir friherrlig genom Claes, som också sitter i regeringen, där han tillsammans med några andra kraftigt påtalar bristerna i den ännu minderåriga Karl XI uppfostran till kung, varför han blir motståndare till den mäktige Magnus Gabriel de la Gardie, som var såväl kansliråd i regeringen, dvs statsminister, som universitetskansler i Uppsala universitet. Det är i dessa båda befattningar han undertecknar "världens äldsta fornminneslag". Även De la Gardie var en tid ägare till Fornsigstuna i vår kommun.

Flera av höjdarna i släkten Rålamb har inte skapat sig karriärer som krigare på slagfälten. Två av dem blev i stället stora kulturbärare t.ex. genom att bygga upp historiska arkiv med tusentals dokument och böcker. Det gjordes i en tid när vi ännu inte hade ett fullt utvecklat riksarkiv. Claes var mycket kunnig i juridiska förhållanden och var själv författare till skrifter i ämnet. I den mycket känsliga frågan om indragningen av förlånade adelsgoods till staten, dvs 1680 års reduktion, spelade han en viktig roll. Man tror att det

är Rålamb som skrivit berättelsen därom på över 1000 handskrivna foliosidor. Hans boksamling omfattade ca 15 000 volymer. Rålamb själv drabbades hårt av reduktionen. Bl.a. togs boksamlingen ifrån honom. Men kungen skänkte den senare till Uppsala universitet (Carolina Rediviva). Claes är också begravd i Klara kyrka. Clas Rålamb hade många barn. Tre av dem gjorde kulturella insatser i likhet med fadern.

Claes Rålamb's son **Åke Rålamb**. (1651-1718), förvärvade historiska dokument, som långt senare skulle komma att hamna på Gällöfsta i Upplands-Bro. När Vasaättlingarna på Polens tron fördrevs lade kungens "dvärg" beslag på några kistor med "svenska papper" som såldes på ett "loppis" och som Åke Rålamb passat på att köpa. När han fick se det fina innehållet ville han köpa mer. Men när han kom tillbaka var lådorna sålda. Han hade emellertid kommit över några av Erik XIV:s handskrivna berättelser från sin fångenskap, bl.a. med historien om kungens giftermål med Karin Månsdotter. Åkes största insats skulle bli en "encyklopedi", dvs en bok där han ville sammanfatta sin tids vetande. Här fanns matrecept, metod att bygga öl, hur lantmätare skulle utföra karteringar, en fullständig lärobok i matematik, skeppsbyggeri, geografiska fakta, stjärnbilder och allt annat inom astronomin. Till och med en kurs i stenografi. Det är i hans bok som vi första gången får höra talas om "sioccolade" - choklad.

Han arbetade på uppslagsboken under första hälften av 1690-talet. Det sades om honom att han mestadels vistades på sina lantgods, bl.a. Signhildsberg, för att i lugn och ro kunna arbeta på sitt stora verk. Den dåtida forskningen menade att sagan om Habor och Signhild borde ha anknytning till Fornsigstuna, där man på 1600-talet flera gånger hade rapporterat om medeltida borgruiner och en kungadotter borde ju ha vuxit upp i ett slott. Den enda plats av flera utpekade som hade slottsliknande ruiner var Fornsigstuna, ett namn som Åke alltså ändrade till Signhildsberg. Först hade han kallat sin herrgård för Åkes hof, i likhet med familjens sommarhus strax utanför Stockholm - Rålamb's hof. Läs mer på hemsidan

Claes Rålamb's yngsta son **Gustaf Rålamb**, (1675-1750), beträdde liksom föregångarna höga poster i samhället, bl.a. hovmarskalk hos drottningen, president i kammarrevisionen och i bergskollegium. Han blev liksom fadern en mycket lärd man. Han byggde upp ett nytt bibliotek med bortåt 2000 svenska böcker, 520 handskrifter, 528 likpredikningar, 900 orationer (*tal/föredrag*) och parentationer över avlidna personer och inemot 4000 disputationer i vetenskaperna, brev, stadgar, resolutioner, fredsfördrag, manifest, offentliga handlingar från år 1295. Väl upprättade register över detta har han också lämnat efter sig. Han begravdes som sina föregångare i Klara kyrka.

Jag nämner allt detta eftersom det mesta skulle komma att hamna i Upplands-Bro år i mitten av 1800-talet, när en arvtagare tog det med sig till Sundby och så småningom placerade det i stenhuset Gällöfsta som var en underlydande gård. Sundby var nämligen helt i trä och en del av samlingen hade gått förlorad vid en brand 90 år tidigare. Genom giftermål kom sedan samlingarna till släkten Lantingshausen på Granhammar. Men innan de flyttades dit donerades verkligt värdefulla original och böcker i två omgångar på 1880-talet till Kungliga biblioteket. Men det var så mycket kvar att Granhammars biblioteksrum inte kunde rymma allt utan hela stora salongen fick bli "Stora biblioteket".

Där var hyllor runt alla väggarna och dessutom fanns det ända fram till 1937 en stor bildsvit ovanför bokhyllorna omfattande ca 20 stora scener från Seraljen i Konstantinopel. Rålamb fick se sultanen med hela sitt hov dra ut på jakt. Han förvärvade ögonblicksskisser som en tecknare hade gjort av processionen. Sedan han kommit tillbaka till Sverige lät han framställa mäktiga oljemålningar med motiven i storleken 127 cm x 205 cm som mest. De donerades nämnda år till Nordiska museet.

Gustaf Rålamb's sonson **Claes Gustaf**, (1786-1859) född på Strö i Skåne 1786, begravd i Lantingshausens gravkapell i V. Ryds kyrka. Gift med Augusta Charlotta von Lantingshausen, en dotter till friherre Albrekt von Lantingshausen på Granhammar. Det var genom detta giftermål som den Rålambska bok- och handskriftsamlingen flyttades från Strö till Sundby i Västra Ryd, och senare placerades i den underlydande gården Gällöfsta som var ett stenhus. Den flyttades hit 1841, samma år som fadern Anders Sigfrid på Strö avled. En förteckning upprättad på Strö finns i Handlingar rörande Skandinaviens historia del 8 s.3.

Claes Gustaf's son **Sigfrid Albrekt Rålamb** (1826-1885), ärvde Sundby och Gällöfsta 1877-1885. Det var, som ovan sagts, fadern som flyttat till Västra Ryd efter farfaderns död 1841 och då av allt att döma tagit med sig arkivet. Han var gift med sin kusin Sofia Charlotta Rålamb. Efter makens död gifte hon sig med den yngre brodern Erik Axel Rålamb som blivit änking. Därmed kom den Rålambska släkten att äga Granhammar. De två bröderna Sigfrid Albert och Erik Axel donerade i tur och ordning de värdefullaste böckerna och handskrifterna till Kungl Biblioteket 1878 resp 1886. Sigfrids donationsbrev finns att läsa på hemsidan

Claes Gustaf's yngre son **Erik Axel Rålamb** (1829-1908) gifte sig i sitt andra gifte 1887 med den äldre broderns änka Sofia Charlotta Rålamb, varigenom den Rålambska släkten blev ägare av Granhammar och de betydande resterna av Sundby-Gällöfsta biblioteket flyttade in i ett ännu större stenhus, där det också

fanns plats för farfars farfars bilder från Turkiet.

Erik Axel Rålamb's son **Erik Anders Sigfrid** (1864-1933) ägare av Granhammar från faderns död 1908. Erik Axel Rålamb säljer Granhammar till grosshandlare Robert Nathansson 1933
Erik Anders' son Bror Anders Sigfridsson f. 1912 får alltså inte ärva gården.

Robert Nathansson äger gården utan att bo på den till sin död 1948

Sonen arkitekten **Walter Nathansson** ärvde gården 1948 - 1962. Han säljer Granhammar 1962 till HSB. Man avser att bygga ett samhälle med bostäder av varierande slag för 20 000 personer

1964-11-12 överlät **Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsförening** hela egendomen med full äganderätt till Kronan. Svea Livgarde invigdes 1970.

Hemsida: <http://www.ukforsk.se/nya/ralmbok.htm>

Hans Gustaf Rålamb, (1716-1790) sonson till Claes Rålamb, och sonson till dennes fjärde son Hans Rålamb, bodde aldrig i Upplands-Bro, men spelar genom sin verksamhet en roll i ett par lokalhistoriska sammanhang, som behandlats i våra hembygdsböcker.

Dels var han samtida författare med vår romanskrievande präst i Bro, Jacob Mörk (med två romaner), Hans Gustaf skrev den tredje romanen på svenskt språk. Han finns med i litteraturhistorien på samma sätt som Jacob Mörk. De i övrigt mycket detaljerade Rålambsbioografierna i "Svenska adelns ättartavlor" missar helt Hans Gustafs plats i vår litteraturhistoria. Nämner inte heller att det var Hans Gustaf som hade Olof von Dahlin som informator och att denne hade tillgång till det ännu inte eldhärdade biblioteket. Branden var 1751. De viktigaste i samlingen klarade sig.

Dels hade Hans Gustaf en framträdande plats som kungens kammarherre under det s.k. Dalupproret 1743. Han befanns sig i händelsernas centrum och hans skildring av det som hände i Stockholm har utnyttjats i Vad hände egentligen? Del 3, i vilken en rikshistorisk händelse skildrats i ett lokalhistoriskt perspektiv.

När Granhammar räddades från rivning Medalj som belöning för lokalhistorisk forskning. utdelad av Stockholms Länsförbund för Krishantering!

Du undrar förstås över hur detta går ihop med lokalhistorisk forskning.

Saken hänger ursprungligen samman med militärens etablering i Kungsängen/Granhammar, och har blivit **ett exempel på hur lokalhistorisk forskning fungerar och vad den kan leda till.**

Livgardets etablering i Upplands-Bro

Utmärkelsen ger mig anledning att erinra om en av de stora omvandlingsfaserna i landsortskommunen Upplands-Bro, i vilken samtidigt det stora miljonprogramprojektet ingick. Således ett icke oväsentligt inslag i vår lokala historia.

Den insats jag gjorde 1980 är inte den typ av krishantering man i första hand tänker på när man hör ordet. Men visst var det en slags kris för Granhammar som byggnad när regeringen gav tillstånd åt fortifikationsförvaltningen att riva huvudbyggnaden, tvärt emot tidigare uppgifter att "slottet" skulle finnas kvar och användas av militären. Det hade redan rivits ca 300 hus i området för att ge plats för militära övningar. Att huset var i mycket dåligt skick hade jag fått veta när jag något år tidigare begärt hos militären att få anordna en "friluftskonsert" i ruinen. Det var före UKF:s tillkomst, då Upplands-Bro Musiksällskap stod för en rad konserter under teman som "Lär känna din bygd" och "Musik i det gröna". Jag hade då fått veta att det var livsfarligt att gå in i huset och att det växte träd

inne i det.

När så rivningstillståndet gavs sommaren 1980 uppsöktes jag av en man som många gånger varit inne i Granhammar under den senaste ägarens tid. Han kunde inte förstå att förfallet kunnat bli så stort. Innan Granhammar revs ville vi se dokumentationen av såväl byggnaden som alla redan rivna byggnader. Vi mottogs välvilligt av Svea livgarde som inte alls ville riva byggnaden. Synd bara att ni är så sent ute, sa man; vi har i princip redan införskaffat sprängmedlet. Det visade sig nämligen att antikvariska myndigheter såsom Riksantikvarieämbetet och Historiska och Nordiska museerna redan var överkörda. Ärendet att gått hela vägen upp till regeringen och ingen återvändo stod att finna.

Hur var det nu med trädet som växte inne i byggnaden och det livsfarliga i att gå in i den? Trädet var en liten buske som stod i en alkovliknande utbyggnad från början av 1900-talet. Den hade byggts så oskickligt att vatten trängt in. Platsen var alltså utanför själva byggnaden, vilken klarat sig i över 200 år. Det livsfarliga var två mindre hål som gjorts i golven när man velat undersöka konstruktionen. Det skulle bara behö-

vas ett par träskivor att lägga över de halvmeterstora öppningarna.

Mitt initiativ var att i den förestående militära omorganisationen med flyttning av Fo-staben och K1 till Kungsängenfältet föreslå att Granhammars huvudbyggnad nu borde kunna utnyttjas. Jag formulerade en skrivelse till försvarsdepartementet, vilken skrevs under av Upplands-Bro kulturnämnd och ortens hembygdsförening. Den innehöll ett 3-punktsförslag för fortsatt agerande. Vi blev kallade till ett möte med Fortifikationsförvaltningens generaldirektör som under någon timme gav oss "alla" upplysningar om sakens gång. I hans framställning fanns ingenting nytt. Min första åtgärd innan jag började nysta i ärendet hade varit att besöka Antikvariskt-Topografiskt-Arkiv på Riksantikvarieämbetet för att ta del av innehållet i aktmappen om Granhammar. På ATA finns/skall finnas alla handlingar i antikvariska frågor som berör orter i hela landet. I Granhammarsmappen fann jag 29 skrivelser mellan åren 1962-1985. Där fanns en i ärendet mycket väsentlig sak som generaldirektören inte kände till – eller inte ville låtsas om, varom mera här nedan.

Byggnaden finns som bekant kvar. Räddningsaktionen kom att ledas av "Arbetsgrupp Granhammar", med stark förankring i kulturnämnden. Dagspressen engagerades och riksdagsmän från bägge blocken ställde "enkla frågor" och skrev motioner och debatten pågick i över ett år. I riksdagsprotokollet av 10 mars 1983 kan man läsa hela riksdagsproceduren: <http://www.ukforsk.se/hembygd/Granham.hem.pdf> På hemsidan återges också alla handlingar före och efter riksdagsbehandlingen åren 1962-1985 såsom de arkiverats i Antikvariskt-Topografiskt-Arkiv, ATA, samt ett urval andra relevanta handlingar.

Det skulle bli många "turer" innan frågan om Granhammar till sist löstes. Är du intresserad av att närmare veta hur det gick till erbjuder nutidens datorteknik möjligheter härtill, möjligheter som allt fler börjar upptäcka. Se länken till UKF:s hemsida här ovan. Här citerar jag ur min (och därmed också kulturnämndens) korrespondens med en av de riksdagsmän som förde vår talan i riksdagen:

... Men inte förrän jag läste originalhandlingarna fick jag klart för mig att Riksantikvarieämbetet redan 1964 klart uttryckt sin åsikt om Granhammar. Vad som ännu mer förvånade mig var en passus i försvarsdepartementets skrivelse av 1964-10-29, där FortF får i uppdrag

"att inkomma med förslag till framtida användning av Granhammars slott för ändamål, som

icke medför behov av iståndsättningsarbeten utöver de som erfordras för byggnadens vidmakthållande".

Jag kan inte förstå annat än att det måste ha varit fel av FortF att med den instruktionen bakom sig några år senare lägga fram ett mycket dyrbart renoveringsförslag med återställande av slottet i dess ursprungliga utförande.

När FortF 1964-05-05 begär att få riva slottet har man följande argument: "En restaurering av byggnaden skulle nämligen bli oförsvarligt dyrbar då den är i mycket dåligt skick speciellt beträffande grunden. En besparing av ca 4 miljoner kronor beräknas göras om byggnaden rives."

Den dåliga grunden är det avgörande skälet för FortF. Detta till trots ger regeringen FortF order om att iståndsätta slottet. Regeringen har tydligen inte litat på FortF:s expert i grundfrågan, och det är att märka att ingen annan expertis har påtalat den dåliga grunden.

Arbetsgruppen samlade folk som sopade rent i huset, det hade stått oanvänt i 20 år utan skyddsuppvärmning. Musiksällskapet kunde hålla sin konsert. Alla musiksektioner framträdde och mellan numren berättade jag för publiken om "turerna kring Granhammar". Därefter inbjöds de mer 500 åskådarna att besiktiga "slottet" som, framhöll jag, *genom ett uttalande i riksdagen några veckor tidigare inte längre var livsfarligt att gå in i*. Programmet finns på hemsidan.

Förutom att Granhammars huvudbyggnad räddades fick vi en grundlig dokumentation av byggnadens tillkomst och de många ägarnas historia genom att Konstvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet engagerade studenter och forskare, som skrev avhandlingar på alla nivåer upp till doktorandnivå, sammanlagt över 600 sidor. Förteckning över de elva avhandlingarna finns på hemsidan och alla avhandlingarna i UKF:s arkiv.

I avtalet med universitetet ingick att kommunen skulle få en utförlig dokumentation av universitetets mångåriga arbete. Ett manus lämnades till kulturnämnden för viss komplettering och korrekturläsning. Nära jag efterlyste det i samband med kulturnämndens avskaffande 1996-97 kunde man ej finna det. Lyckligtvis hade jag tagit kopior av det 12 sidor långa inledande kapitlet eftersom det i allra högsta grad berörde själva räddningsaktionen.

Här finns alltså en fråga om den kommunala aktivitetens oberoende framställning av händelseförloppet vid räddningen av Granhammar. Historiken börjar 1962, när HSB gjorde sin dittills största affär med inköpet av Granhammar för att där bygga ett egenahemsområde för 20 000 personer. Man finner också att det var min skrivelse till försvarsdepartementet som öppnade för en ny vända i turerna kring Granhammar. Här nämns också min idé att låta Arméns musikkår i Strängnäs här på Granhammar få en efterlängtnad stationering i Stockholmsområdet. En idé som jag diskuterat med musikplutonens dåvarande talesman. Nu finns Arméns musikpluton på Granhammar även om den inte utnyttjar den ännu oanvända huvudbyggnaden.

En utförligare dokumentation av händelseförloppet när Granhammar förvandlades till militärt centrum finns på hemsidan:

www.ukforsk.se/hembygd/Granham-hem.pdf
med nedanstående innehåll

- _ Förord 2005 - Börje Sandén
- _ Universitetets beskrivning
- _ Antikvariskt Topografiskt Arkiv
- _ Skrivelsen till försvarsministern
- _ Skrivelsen till riksdagsman Lars Gustafsson
- _ Pressmeddelande
- _ Riksdagsprotokoll 1983
- _ Konserten 1983-06-04
- _ Introduktion till universitetskurserna
- _ Förteckning över universitetskurserna
- _ Ägarlängd
- _ Planritning våningsplan 2
- _ Granhammar i hembygdsboken 1984
- _ Granhammar i hembygdsboken 1820
- _ Arkeologi 1969 - Kungsängensfältets kulturhistoria

Rapport från första Söndagssalongen

Den hölls hos Sophie och Håkan på Lärarvägen 1 i Bro. Sammankomsten inleddes med eftermiddagskaffe och allmänt minglande. Sophie berättade om sin konstverksamhet med målningar, teckningar och skulptur. Nyligen var hon hemkommen från Italien där hon varit på en kurs i skulptur i Cararra och då skapat en mycket vacker relief i cararra-marmor. Vi fick också tillfälle att beskåda hennes övriga konst som just visats under föreningen Konstformers konstrunda i kommunen.

Sedan blev det vernissage av Gudrun Sandéns senaste bildväv, ett utsnitt ur Olaus Magnus karta över Norden från 1539. Vi fick se hur Mälardalen och Bergslagen framställdes på den första detaljerade kartan över vårt land. Gudrun berättade om arbetet, om den teknik hon använt och om motivets innehåll.

Efter några inledande ord om begreppet ”salong” och en kort återblick på de många herrgårdssalonger vi varit med om i Musiksällskapets och UKF:s regi, var det dags för Johan Westre och hans pianomusik. Han fick tillfälle att spela i flera omgångar under dagen. Vi fick bl.a. lyssna på Chopin och Ravell.

I förra nyhetsbrevet nämnde jag att det skulle framföras en ”melodram” vid den kommande salongen. Med en alldeles speciell melodram skulle det gå att berätta en historisk händelse i såväl dikt som ton, samtidigt som en reproduktion i affischformat av en tavla på Nationalmuseum visades. Tavlans dikten och musiken handlade om Sten Stures död på Mälarens is år 1520, närmare bestämt på Björkfjärden utanför Upplands-Bro. Motivet var mycket centralt i nationalromantikens tid. Det handlade ju om kampen för en svensk frigörelse från det tyngande förtrycket under utländska envåldskungar allt sedan Albrekt av Mecklenburg blev kung i mitten av 1300-talet fram till Gustav Vasa. Genom Engelbrekts och Sturarnas långa kamp var målet nästan nått när Sten Sture d.y. skadades av en kula och utandades sin sista suck såsom Hellqvists tavla visar. Börje läste Hugo Tigerschiölds dikt medan Johan med bravur spelade klavérunderlaget ur Andreas Hallén komposition för stororkester.

Slutraderna:

Och svennen sin löddriga skimmel slår
och vilt över öde fjärdar det går,
hästhovar dåna i isen dova.

Herr Sten ej rört sig nu på en stund
Har han fått i sitt trötta öga en blund?
Har plågorna lagt sig en stund att sova?

Men körsvennen saktar hästen trav,
han stannar ängslig, han stiger av
Han griper sin käre Herre vid handen.
Hans ädle herre är kall, är död.
Guds Krist, varkunna dig i vår nöd
Nu sjunker natten över nordanlanden.

Olaus Magnus Carta Gothica (Marina) 1539
Sten Sture d.y:s död på Mälarens is
Oljemålning av Carl Gustaf Hellqvist 1880 Nationalmuseum

Boije Sandén